

AU-2108

M.A. (Part—I) (Old) Examination
SANSKRIT
Paper—I
(Vaidic Language & Literature)

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 100

सूचना :— निर्देशाभावे उत्तराणि स्वीकृतभाषयैव लिखत ।

(विदाः)

1. (क) तिसृणां ऋचाणाम् अनुवादं सटिप्पणीकं लिखत :—

15

(1) अग्निमीळे पुरोहितं

यज्ञस्य देवमृत्विजम्।

होतारं रत्नं धातमम्॥

(2) द्युतद्यामानं बृहतीमृतेन ऋतावरीमरुणप्सुं विभातीम्।

देवीमुषसं स्वरावहन्तीं प्रति विप्रासो मृतिभिर्जरन्ते॥

(3) यो हत्वाहिमरिणात्सुप्त सिन्धू-

न्यो गा उदाजदपधा वलस्य।

यो अश्मनोरुन्तरुग्निं जजान

संवृक्समत्सु स जनासु इन्द्रः॥

(4) अयं निधिः संरमे अद्रिबुध्नो।

गोभिरश्वेभिर्वसुभिर्न्युष्टः॥

रक्षन्ति तं पुण्यो ये सुगोपा।

रेकु पदमलकमाजगन्थ॥

(5) सोमस्य धारा पवते नृचक्षस

ऋतेन देवान्हवते दिवस्परि।

बृहस्पते रवयेना वि दिधुते

समुद्रासो न सर्वनानि वित्यचुः॥

(ख) वरुण देवतायाः स्वरूप-वर्णनं कुरुत ।

10

अथवा

अग्निसूक्तस्य सारं लिखत ।

2. तिसृणाम् ऋचाणां सटीकविवरणं च अनुवादं कुरुत :—

15

(1) इयं नारी पतिलोकं वृणाना निपद्यत

उप त्वा मर्त्यं प्रेतम्।

धर्मं पुराणमनुपालयन्ती तस्यै

प्रजां द्रविणं चेह धेहि॥

(2) इहेवाभि ति तनूमे आर्त्तो इव ज्याया।

वाचस्पतिर्नि यच्छतु मय्येवास्तु मयि श्रुतम्॥

(3) इमां शालां सविता वायुरिन्द्रो

बृहस्पतिर्नि मिनोतु प्रजानन्।

उक्षन्तून्दा मरूतो घृतेन भगौ

नो राजा नि कृषिं तनोतु॥

(4) सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात्।

स भूमिं विश्वतो वृत्वात्यंतिष्ठद्दशाङ्गुलम्॥

(5) उपहृतो वाचस्पतिरूपास्मान् वाचस्पतिहव्यताम्।

सं श्रुतेन गमेमहि मा श्रुतेन वि राधिषि॥

(कठोपनिषद्)

3. (क) त्रयाणां मन्त्राणाम् अनुवादं टिप्पणीसहितं कुरुत :—

12

(1) सह होवाच पितरं तत कस्मै मां दास्यसीति।

द्वितीयं तृतीयं तं होवाच मृत्यवे त्वा ददामीति॥

(2) अनुपश्य यथापूर्वं प्रतिपश्य तथाऽपरे।

सस्यमिव मर्त्यः पच्यते सस्यमिवाजायते पुनः॥

- (3) श्रेयश्च प्रेयश्च मनुष्यमेतस्तौ
सम्परीत्य विविनक्ति धीरः।
श्रेयो हि धीरोऽभि प्रयसो वृणीते
प्रेयो मन्दो योगक्षेमाद् वृणीते॥
- (4) अन्यत्र धर्मादन्यत्राधर्मादन्यत्रास्मात्कृतात्।
अन्यत्र भूताच्च भव्याच्च यत्तत्पश्यति तद्वद॥

(ख) कयोरपि द्वयोः उपरि टिप्पणीं लिखत :—

8

- (1) गूढात्मा
(2) तृतीयं वरम्
(3) स्वर्गस्य वर्णनम्
(4) परब्रह्मः।

अथवा

नचिकेतस्य स्वभावचित्रणं कुरुत।

(निरुक्तम्)

4. (क) ससंदर्भविवरणं कुरुत। कयोः द्वयोरुपरि :—

10

- (i) व्याप्तिमत्त्वात् तु शब्दस्य।
(ii) तेषामेते चत्वार उपमार्थे भवन्ति।
(iii) अर्थवन्तः शब्दसामान्यात्।
(iv) षड्भावविकारा भवन्तीति वाष्पयिणिः।

(ख) निरुक्त-पद्धत्या द्वयोर्निवचनं कुरुत :—

10

- (i) निघण्टवः
(ii) तृणं
(iii) दक्षिणा
(iv) अध्वर्युः।

(पाणिनीयशिक्षा)

5. (क) द्वयोः विवरणं कुरुत :—

10

- (i) मध्ये तु कम्पयेत्कम्पमुभौ पार्श्वौ समो भवेत् ।
सारङ्गं कम्पयेत् कम्पं रथीवेति निदर्शनम् ।।
- (ii) स्वरा विंशतिरेकश्च स्पर्शानां पञ्चविंशतिः ।
यादयश्च स्मृता अष्टौ चत्वारश्च यमाः स्मृताः ।।
- (iii) उदात्तमाख्याति वृषोऽङ्गुलीनां प्रदेशिनीमूलनिविष्टमूर्धा ।
उपान्तमध्ये स्वरितं द्रुतञ्च कनिष्ठिकायामनुदात्तमेव ।।
- (iv) मन्त्रोहीनः स्वरतो वर्णतो वा मिथ्याप्रयुक्तो न तमर्थमाह ।
स वाग्वज्रो यजमानं हिनस्ति यथेन्द्रशत्रुः स्वरतोऽराधात् ।।

(ख) द्वयोः विवरणं कुरुत :—

10

- (i) रंगवर्णम्
- (ii) वर्णोत्पत्तिप्रक्रिया
- (iii) अयोगवाहाः
- (iv) षडेते पाठकाधमाः ।